

MUSTAQIL TA'LIMDA KREDIT MODUL TIZIMINING O'RNI

Tursunov Olimboy Panjiboy o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kredit-modul tizimida talabalarning bilim va ko'nikmalarini baholash, baxolash jarayonida etibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlar, baxolash jarayida adolatli va shaffofligini ta'minlash masalalari kurib chiqilgan. Talabalarni fanlardagi kredit to'plash tartibi haqida qisqacha taklif va mulohazalar keltirilib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Kredit – modul tizimi, modul, modulli o'qitish texnologiyasi, kredit, kredit o'qitish texnologiyasi, matematika sohalarini o'qitishda kredit – modul tizimi.*

So'ngi yillar ichida insoniyat olamida turli o'zgarishlar, yutuqlar, kamchiliklar va xavflar ortib bormoqda. Buni har bir jabxada ko'rish, kuzatish, anglash mumkin. Pandemiya sababli, yuzaga kelgan va davom etayotgan voqe'a-hodisalarni kuzatar ekanmiz, uning nafaqat inson salomatligiga, hatto uning ta'lim olishiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Bu faqat salbiy tusga emas, shu bilan bir qatorda ijobiy natijalarga ham egaligi bilan insoniyatni quvontiradi.

Bilim va ilmning shakllanishi bevosita ta'lim tizimiga bog'liq. Ta'lim tizimini samaradorligi o'qituvchi salohiyatini oshirish, talabaning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, o'quv adabiyotlari mazmuni va maqsadlarini to'g'ri belgilash, mustaqil ta'limni shakllantirish bilan o'zaro bog'liq. Ana shu bog'liklikni o'zida aks etgan, yana bir ta'lim tizimi bu - "Kredit-modul" tizimi". O'zbekiston Respublikasi Prezidentning 2019 yil 8 oktyabrdagi farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"ga ko'ra mamlakatdagi OTMlarning 85 foizi 2030 yilgacha bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tishi rejalashtirilgan. Bu yaqin yillar davomida mamlakatdagi deyarli barcha OTMlar kredit-modul tizimida faoliyat yurita boshlashidan darak beradi.

Talabalar mustaqil ishlarining izchilligi uning funksional xarakterini oldindan belgilab beradi. O'quv jarayonida mustaqil ishning asosiy funksiyasi talabalarning bilim olish mustaqilligini shakllantirishdan iborat. Bu funktsiya yana uchta birlashtiradi: shakllantiruvchi, motivatsion va rivojlantiruvchi. Shakllantiruvchi funktsiya nafaqat talabalarning o'quv fanlari dasturida belgilangan bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishini ta'minlaydi. Bu atrofda dunyo ob'ektlari, hodisalari va jarayonlari bilan amaliy-kognitiv o'zaro ta'sir qilish usullarini o'zlashtirishni o'z ichiga oladi. Rag'batlantiruvchi funktsiyasi mustaqil faoliyat uchun motivlarni shakllantirish va rivojlantirishni, shaxsning irodaviy sohasini shakllantirishni o'z ichiga oladi. Rivojlantiruvchi funktsiya o'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini, fikrlash, e'tiborni rivojlantirishga yordam beradi. Professional maktabining har qanday

bosqichida talabalarning mustaqil ishining bu xususiyatlari uning yana bir funksiyasi - integrativ ekanligini hisobga olish imkonini beradi. Bu funksiya talabalar uchun bilimlar tizimini va harakat usullarini shakllantirishda fanlararo xarakterdagi muammoli vaziyatlarni tizimli mustaqil hal qilish natijasida kasbiy faoliyatni modellashtirishga imkon beradi. Talabalarning mustaqil ishini tashkil etishning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bu uni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash uchun komplekslarni yaratishdir. Har bir oliy o'quv yurti ushbu hujjatlarning mazmunini shakllantirish masalasini muayyan yo'nalish bo'yicha mutaxassislar tayyorlash bo'yicha aniq ta'lim dasturining davlat standartida belgilangan yakuniy natija talablariga qarab o'ziga xos tarzda hal qiladi. Biroq, shu bilan birga, eng keng tarqalgan va zarur bo'lgan vazifalar guruhlarini va shunga mos ravishda qo'llab-quvvatlovchi komplekslarni ajratib ko'rsatish mumkin va maqsadga muvofiqdir, ularsiz talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini to'liq qo'llab-quvvatlash mumkin emas. Birinchidan, har bir ta'lim dasturi talabaga o'z ta'lim traektoriyasini tanlash imkoniyatini berishi kerak.

Mustaqil ishning samarali turlari masalasining ikkinchi jihati talabalarning o'z yoshi va tarbiyaviy xususiyatlari bilan bog'liq. Ta'limning har bir bosqichi (kursi) talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishda ham, uning alohida turlari va shakllaridan foydalanishda ham o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bu, birinchi navbatda, talabalarning ta'lim kompetentsiyasini shakllantirishga tegishli. Talabalarning mustaqil ishlarini rejalashtirish uni barcha turdagi topshiriqlarni bajarish uchun vaqt me'yorlari asosida tashkil qilishni o'z ichiga oladi. Qo'shimcha materiallar talabani tanlagan fakultet yoki umuman universitetdagi ta'lim traektoriyalarining butun majmuasida yo'naltirishi kerak. Bunday materiallar maxsus o'quv qo'llanmalari yoki universitet va fakultet veb-saytlarining sahifalari bo'lib, unda talaba savollariga javob topishi mumkin. Butun o'quv-uslubiy majmuani tayyorlashda, ayniqsa, mustaqil ishlarni bajarish uchun tavsiyalar tayyorlashni ta'kidlash kerak. Aslida, bu muayyan ishni bajarish uchun ko'rsatma, instruksiya. Ushbu tavsiyalarning asosiy xususiyati tafsilotdir. Ular o'z faoliyatini amalga oshirishda talabaning har bir qadamining tavsifini o'z ichiga olishi kerak. Mustaqil ishlarni tashkil etishning alohida muammosi talabaning ko'plab ishlarni bajarish bilan ortiqcha yuklanishidir. Shu munosabat bilan fanlarning o'quv bloklarini hisobga olgan holda har bir mustaqil ish turini bajarish uchun ajratilgan vaqt me'yorlarini qat'iy tartibga solish zarur. Eng qiyin jarayon - bir talabaning mustaqil ishining mehnat zichligi me'yorlarini hisoblash. Buning uchun etarli miqdordagi usullar mavjud. Mustaqil ishlarni tashkil etishning rasmiy tomoni juda variativ. Bu an'anaviy konspektlar, tezislar, kollokvium va konferentsiyalar uchun muhokama masalalarini tayyorlash, mustaqil laboratoriya ishlari va boshqalar bo'lishi mumkin. Biroq, bugungi kunda amalga oshirilgan ishlar natijalarini taqdim etishning mumkin bo'lgan turlari ro'yxati va ularni amalga oshirishning o'zi yanada kengaymoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim uchun 2030-yilgacha rivojlantirish dasturini”gi PF-5349-son Farmoni.
2. Karimbekov S. O‘zbekiston XXI asrda: foydalanib o‘rganish
3. kredit tizimlari. Oliy ta’limni rivojlantirish istiqbollari
4. Tojiyev M. Mamadaliyev K. Xurramov A. Rivojlangan olingan mamalakatlar oliy ta’lim tizimining rivojlanishida kredit sisitemasining o‘rniva ahamiyati. Oliy ta'lim taraqqiyoti istiqbollari: to'plami

